

Тихий Олексій Геннадійович
аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова;
Науковий керівник: Буряченко Андрій Євгенович
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-334-0-16>

ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження впливу іноземних банків на банківську систему України не може бути недооціненою, особливо у сучасному глобалізованому економічному середовищі. На сьогоднішній день зростає обсяг міжнародних фінансових операцій, інвестицій та фінансової взаємодії між країнами.

На сьогоднішній день, іноземні банківські групи володіють значною часткою в українській банківській системі. Великі учасники банківського ринку представляють більші ризики для стабільності національної банківської системи у порівнянні з меншими гравцями.

Процес визначення стійкості банківської системи отримав відображення у роботах таких вчених І. Хома, С. Папірник [1], Н. Приказюк, М. Стасюк [2], І. Івасів [3]. Щодо аналізу ризиків, пов'язаних з банківською діяльністю, розглядали Л. Примостка, О. Копилова, Ю. Пічугіна, І. Залецька [4].

На наш погляд, можливо виявити особливості функціонування банків іноземних банківських груп та їх вплив на розвиток банківської системи України шляхом аналізу ключових показників. Ці показники відображають присутність банків з іноземним капіталом у вітчизняній банківській системі, описують напрямки їх діяльності серед корпоративних та приватних клієнтів.

Об'єктом дослідження є банки, які належать іноземним банківським групам та діють в українській банківській системі на

сьогоднішній день. Такий підхід дозволяє уникнути дослідження банків, що мають квазі-іноземне походження.

Саме 2014 рік визначається як проблемний для вітчизняної банківської системи, коли Україна стикнулася з однією з найсерйозніших криз у своїй історії. Протягом останніх років спостерігається скорочення загальної кількості банків, але темпи цього зменшення за останні роки збавили свої оберти (рис. 1).

Однією з ключових перетворень, які варто відзначити, є кардинальні зміни, які відбулися з 2014 року. З пікової кількості 180 банків, які активно працювали на українському фінансовому ринку, 113 з них припинили свою діяльність. Ця динаміка обумовлена різними факторами, такими як визнання НБУ їх неплатоспроможними, проведення ліквідації та анулювання банківських ліцензій тих установ, що перебували під впливом Російської Федерації. Усього 68% банків втратили свою активність протягом цього періоду. Процес реформування банківської системи триває, і станом на 1 січня 2023 року кількість активних банків зменшилася до 67 одиниць.

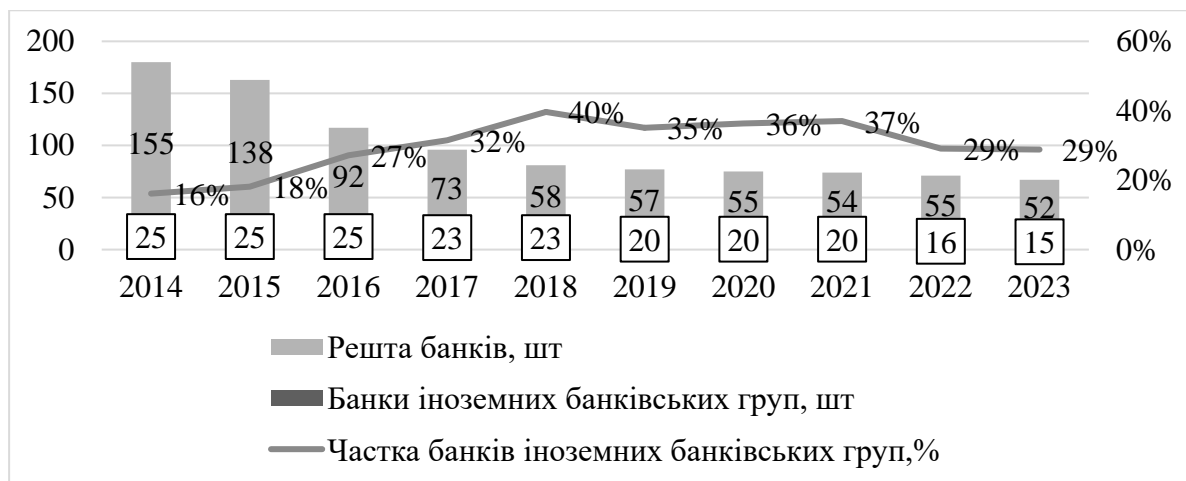

Рис. 1. Кількість банків в Україні у 2014–2023 рр, од.

Джерело: побудовано авторами на основі офіційних даних НБУ [5]

Важливо відзначити, що реформа найбільше вразила банки з внутрішнім капіталом, оскільки саме вони частіше здійснювали операції з пов'язаними сторонами, втікали від фінансового моніторингу та здійснювали нелегітимну діяльність. Банки,

що належать іноземним банківським групам, залишалися непорушеними і не залишали ринок, що свідчить про їх високий рівень надійності та чітке управління бізнесом. Внаслідок очищення банківської системи та скасування ліцензій, частка банків іноземних банківських груп на українському ринку збільшилася. За період з 2014 по 2023 роки кількість банків, що входять до іноземних банківських груп, зменшилася на 40%, проте їхня участь у банківській системі зросла на 13%, з 16% у 2014 році до пікових 40% у 2018 році. Ця зміна відбулася саме через ліквідацією неплатоспроможних та кишенькових приватних українських банків. Проте у 2023 році ця частка становить 29%. Дані зміни викликані виходом з ринку частки російського капіталу. Адже, якщо говорити про вплив як на банківську так і на фінансову систему країн загалом, то саме економічний та політичний контекст країни, з якої походить іноземний капітал, визначає значущий вплив на функціонування та фінансову стійкість іноземних банків. Присутність іноземних банків у банківській системі України веде до певної ступені залежності від економічної ситуації і політичного клімату країни походження капіталу, що власне і відбулось з українською економікою. Саме це, в свою чергу, створює додаткові загрози для стабільності та ефективності вітчизняної банківської системи. Наприклад, важливим фактором є те, що російські банки утримували понад 20% валютних активів банків України, що складало приблизно 27% офіційних валютних резервів НБУ станом на 2021 рік до повномасштабного вторгнення [6]. Такий стан речей створив певним чином значний монетарний тиск на вітчизняну банківську систему.

Банки, які є частиною іноземних банківських груп, володіють третиною банківського капіталу в Україні, та відповідно контролюють приблизно третину активів (рис. 2).

До 2016 року відзначався зростанням частки іноземного капіталу до 48% у 2016 році. Проте у 2017 році відбулося зменшення частки капіталу банків іноземних банківських груп у банківській системі України на 21 відсотковий пункт, що можна пояснити збільшенням власного статутного капіталу державних банків шляхом їх докапіталізації. Як бачимо на графіку на частку активів банків

іноземних банківських груп це суттєво не вплинуло і вона коливалася в межах 30%.

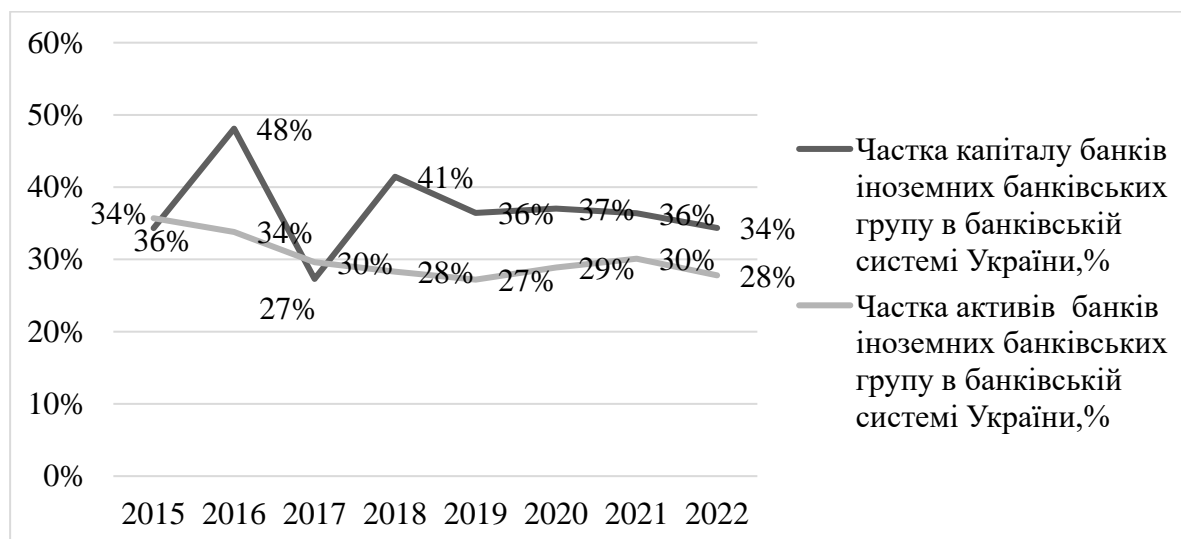

Рис. 2. Частка активів та капіталу банків іноземних банківських груп у банківській системі України, %

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі даних НБУ [5]

У розрізі корпоративних та приватних клієнтів було виконано розрахунок відсоткового співвідношення зобов'язань в банках із зовнішнім капіталом між юридичними та фізичними особами, в результаті чого було виявлено, що з 2015 року частка фінансування юридичних осіб була вищою протягом всіх наступних років 60% в середньому. Спостерігається зростання цього показника з 2014 року, коли після початку процесу стабілізації банківської системи значна кількість українських банків припинила свою діяльність, і банки із зовнішнім капіталом залишилися не постраждалими від перевірок регуляторів.

Як показало дослідження, банки іноземних банківських груп виявили схильність надавати кредити юридичним особам, що підтверджується структурою їхніх активів. На 1 січня 2023 року, тобто за результатами 2022 року, цей обсяг становив 199 млрд. грн, що складало 36% від загального обсягу кредитів банківської системи. У порівнянні з цим, банки з іноземним капіталом менше акцентують увагу на кредитуванні населення: обсяг таких кредитів

становив 34,5 млрд. грн, що складало лише 26% від загального обсягу кредитів, які були надані населенню.

Таким чином, можна зробити висновок, що вплив іноземних банківських груп є досить складним. З одного боку, вони виявилися рятувальниками банківської системи під час кризи 2014 року, не залишивши українську банківську систему після очищення від неякісних та фіктивних банків, тоді як кількість банків з вітчизняним капіталом зменшилася вдвічі. З іншого боку, основною загрозою було походження іноземного капіталу, зокрема велика частка капіталу з Росії – країни-агресора, при чому не відбувалося активного зростання частки капіталу з країн Європейського союзу.

Також визначено, що банки з іноземним капіталом акцентують увагу на кредитуванні юридичних осіб, зокрема великих компаній, що відповідає стратегії «збирання вершків».

З метою подальшого розвитку банківської системи України пропонується впровадження інноваційних технологій, спрямованих на підвищення конкурентних переваг банків. У змінливому ринковому середовищі усвідомлення потреб клієнтів та гнучка реакція на зміни визначають успішність банку.

Банки, як великі агломерати клієнтських даних, можуть стати центром екосистем для багатьох інноваційних продуктів чи послуг. В умовах постійного використання таких даних вони стають ключовим елементом екосистеми, спроможної втілювати інноваційні рішення та забезпечити подальший розвиток української банківської системи, навіть при складних економічних умовах.

Список використаної літератури:

1. Хома І., Папірник С. Вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-10>

2. Приказюк Н., Сацюк М. Банки з іноземним капіталом в Україні: суперечності та перспективи розвитку. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 1. С. 183–191. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.01.183>

3. Івасів І. Б. Філії зарубіжних банків як форма експансії іноземного банківського капіталу. *Економіка та підприємництво* : Зб. наук.праць молод. учених та аспірантів. Київ? 2007. С. 320–425.

4. Копилова О. В., Пічугіна Ю. В., Залецька І. О. Банківські ризики під час воєнного стану в Україні. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 3(9). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-3\(9\)-39-49](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-3(9)-39-49)

5. Згруповані балансові залишки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

6. Огляд банківського сектору. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=37591358